

VILNIUS GEDIMINAS TECHNICAL UNIVERSITY

Tomas BUTKUS

**THE EXPRESSION OF
CULTURAL FUNCTIONS IN
THE CITY'S SPATIAL STRUCTURE**

Summary of Doctoral Dissertation
Humanities Sciences, History and Theory of Arts (03H),
Sculpture and Architecture (H312)

Doctoral dissertation was prepared at Vilnius Gediminas Technical University in 2004–2008.

Scientific Supervisor

Prof Dr Zigmąs Jonas DAUNORA (Vilnius Gediminas Technical University, Humanities Sciences, History and Theory of Arts – 03H).

The dissertation is being defended at the Council of Scientific Field of History and Theory of Arts at Vilnius Gediminas Technical University:

Chairman

Prof Dr Habil Jurgis VANAGAS (Vilnius Gediminas Technical University, Humanities Sciences, History and Theory of Arts – 03H).

Members:

Prof Dr Rimantas BUIVYDAS (Vilnius Gediminas Technical University, Humanities Sciences, History and Theory of Arts – 03H),

Prof Dr Habil Algirdas GAIŽUTIS (Vilnius Pedagogical University, Humanities Sciences, Philosophy – 01H),

Prof Dr Habil Pranciřkus JUŠKEVIČIUS (Vilnius Gediminas Technical University, Technological Science, Environmental Engineering – 04T),

Assoc Prof Dr Kęstutis ZALECKIS (Kaunas University of Technology, Humanities Sciences, History and Theory of Arts – 03H).

Opponents:

Dr Kęstutis LUPEIKIS (Vilnius Gediminas Technical University, Humanities Sciences, History and Theory of Arts – 03H),

Prof Dr Habil Gintautas MAŽEIKIS (Vytautas Magnus University, Humanities Sciences, Philosophy – 01H).

The dissertation will be defended at the public meeting of the Council of Scientific Field of History and Theory of Arts in the Senate Hall of Vilnius Gediminas Technical University at 9 a. m. on 30 January 2009.

Address: Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius, Lithuania.

Tel.: +370 5 274 4952, +370 5 274 4956; fax +370 5 270 0112;

e-mail: doktor@adm.vgtu.lt

The summary of the doctoral dissertation was distributed on 29 December 2008.

A copy of the doctoral dissertation is available for review at the Library of Vilnius Gediminas Technical University (Saulėtekio al. 14, LT-10223 Vilnius, Lithuania).

© Tomas Butkus, 2008

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS

Tomas BUTKUS

**KULTŪRINIŲ FUNKCIJŲ RAIŠKA
MIESTO ERDVINĖJE STRUKTŪROJE**

Daktaro disertacijos santrauka
Humanitariniai mokslai, menotyra (03H),
skulptūra ir architektūra (H312)

Vilnius 2008
LEIDYKLA
TECHNIKA

Disertacija rengta 2004–2008 metais Vilniaus Gedimino technikos universitete.

Mokslinis vadovas

prof. dr. Zigmas Jonas DAUNORA (Vilniaus Gedimino technikos universitetas, humanitariniai mokslai, menotyra – 03H).

Disertacija ginama Vilniaus Gedimino technikos universiteto Menotyros mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas

prof. habil. dr. Jurgis VANAGAS (Vilniaus Gedimino technikos universitetas, humanitariniai mokslai, menotyra – 03H).

Nariai:

prof. dr. Rimantas BUIVYDAS (Vilniaus Gedimino technikos universitetas, humanitariniai mokslai, menotyra – 03H),

prof. habil. dr. Algirdas GAIŽUTIS (Vilniaus pedagoginis universitetas, humanitariniai mokslai, filosofija – 01H),

prof. habil. dr. Pranciškus JUŠKEVIČIUS (Vilniaus Gedimino technikos universitetas, technologijos mokslai, aplinkos inžinerija ir kraštotvarka – 04T),

doc. dr. Kęstutis ZALECKIS (Kauno technologijos universitetas, humanitariniai mokslai, menotyra – 03H).

Oponentai:

dr. Kęstutis LUPEIKIS (Vilniaus Gedimino technikos universitetas, humanitariniai mokslai, menotyra – 03H),

prof. habil. dr. Gintautas MAŽEIKIS (Vytauto Didžiojo universitetas, humanitariniai mokslai, filosofija – 01H).

Disertacija bus ginama viešame Menotyros mokslo krypties tarybos posėdyje 2009 m. sausio 30 d. 9 val. Vilniaus Gedimino technikos universiteto senato posėdžių salėje.

Adresas: Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius, Lietuva.

Tel.: (8 5) 274 4952, (8 5) 274 4956; faksas (8 5) 270 0112;

el. p. doktor@adm.vgtu.lt

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2008 m. gruodžio 29 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus Gedimino technikos universiteto bibliotekoje (Saulėtekio al. 14, LT-10223 Vilnius, Lietuva).

VGTU leidyklos „Technika“ 1573-M mokslo literatūros knyga.

GENERAL CHARACTERISTIC OF THE DISSERTATION

Topicality of the problem. At the beginning of the 21st century when cities are taking over important geopolitical power leverages from states, new spaces for economic competition are being created. In this way not only new accesses to local cultural resources are opened, but possibilities to use them at a global level are increasing as well. What is the importance of cultural functions here? They determine that transnational companies with a progressive and creative thinking refuse cheaper workforce, significantly lower prices for real estate and choose the environment that is more expensive, however, more tolerant. Cities that are not able to offer an adequate variety of services, entertainments and comfort for this new social class sign their death sentence and the competition is won by locations which attract creative and talented people. Cities that are able to attract progressive, modern-technology oriented industries ensure such quality of institutional environment, without which a modern post-industrial society cannot be imagined. Institutional environment also conditions the quality of social and physical environment, meanwhile its improvement is described as the key objective of the policy of post-industrial urban culture. Hence, at strategic cultural policy planning and management level in the Western Europe as well as North America, Australia and other countries a solution of urban issues is emphasised by employing cultural functions encompassing three links of the city's spatial structure – physical, social and institutional. The planning of cultural functions does not mean only the nurturance of old towns or the setting up of traditional cultural facilities (theatres, museums, libraries). In addition to all of it, cultural functions are also directed to the preservation and development of a certain cultural infrastructure – cafes, art galleries, walkways, parks and squares – as well as to the creation of new niches for economic activities. In other words, to a complex of factors, the dissemination field of which is the city's spatial structure and the result – *urban realm*, the area aimed at inspiring internal needs of citizens.

Aim and tasks of the work. For at least four decades urban planners and culturologists have been examining new conditions for urban development, which Fredric Jameson called the *cultural turn*. This phenomenon is related not only to physical changes in the urban structure, but to changes in the spatial organisation as well. In the space of the *cultural turn* a cultural gap between the West and the East is disappearing, network society emerging, creative economy formed. Urban development processes lay in the epicentre of this phenomenon, especially those that are based on various regeneration programmes, which pay great attention to the formation of public spaces, development of creative industries, security and

use of recreational resources and cultural heritage. However, experiences of the USA and other countries of Western Europe or post-soviet countries are rather different in this field. Even though the post-soviet experience may be considered to be a certain identity of Lithuanian urban planning, methodological principles of this work are based on the Western urban tradition. The main objective of the work is: *to assess the importance of cultural functions for the city's spatial structure (A) and urban development processes (B).*

The tasks set for the achievement of the objective are as follows:

- ⌘ To formulate and methodologically reason a conception of cultural functions taking into account new conditions of urban development.
- ⌘ To identify a system of nominal values and, given it, to determine sectors of the city's cultural potential.
- ⌘ To examine the most typical forms of expression of cultural functions and development examples abroad and to present concrete models that could be applied in the practice of urban planning in Lithuania.
- ⌘ To define principles of the development of cultural functions in the city's spatial structure, formulate measurements of the urban-cultural framework.

Research object. In a broad sense, the work analyses physical, institutional and social environment with spatial character, displaying itself as a whole of artefacts possessing a certain cultural code, which covers the environment created by the humanity as well as the natural environment transformed (culturalised) by it.

In an objective sense, the research object of the dissertation is cultural functions of Lithuanian and foreign cities and types of their operation and expression in the city's spatial structure. That is:

- ⌘ Systems of the city's spatial structure or their individual elements, which were able to preserve their features during the development period.
- ⌘ Elements of the city's spatial structure, which can serve as a basis for the recreation of a whole of microstructure (of historical suburb, urban complex, etc.) and which emerged as power symbols of certain historical (period, style) or social (religious, ethnical or other society's) cultural phenomena or survived as certain representations of those systems.
- ⌘ The elements or their system somehow related to the third basic sphere of social time encompassing creative work, relaxation and partially entertainments.

Methodology of research. The work used a complex system of methods, the basis of which consists of two links of methodical principles: traditional and interdisciplinary. The first link includes empirical, statistical, logical and comparative methods of research; the second one – monadological and morphotectonical principles formulated and reasoned by the author of the work.

- ⌘ *Empirical principle* is based on a consistent field observation of cities being carried out since the winter of 1996. The experience accumulated by the author within 12 years proved to be beneficial for the dissertation: the author has visited more than 130 cities (the size of which exceeds the population of 50 thousand with little exceptions), 33 countries, 3 continents. The foundation of the empirical principle is a field research of Cultural potential of Vilnius City (2007). It is supplemented by the Analysis of a morphological link of the upper terrace of Vilnius Naujamiestis and Old town (2006) and the Research of the urban structure of the nucleus of Klaipėda City (1999, 2007).
- ⌘ The empirical researches were supplemented by the information received by the *statistical principle*. This principle was applied when collecting data on companies of cultural industries of cities in different countries, size of the working sector, cultural objects, and trends of their turnover. When collecting this information, studies, researches, databases accessible via the Internet of countries of the Western Europe and USA were employed.
- ⌘ *The comparative principle* helped to identify general trends in the development of cultural functions, their dependence on the economic situation in the country as well as institutional and social environment. When comparing various characteristics of cultural objects, it was attempted to take into consideration cities' arrangement and cultural context.
- ⌘ *The logical principle* is a backbone of traditional methodical principles, i.e. of the first methodical link of the work. Given it, a link of interdisciplinary methodical principles was also formulated and principles composing it were distinguished:
- ⌘ The basis of the *monadological principle* is the evaluation of the urban structure by *divisibility / integrity* criteria, which relate G. W. Leibniz's synthetic conception of *monads* and Manuel Castells's social conception of *timeless time*. *Integrity* is described inductively – moving from a fragment to the whole, meanwhile *divisibility* is identified by moving from the whole to a fragment, i.e. deductively;
- ⌘ *The morphotectonical principle* is based on urban morphostructure. The latter is seen as a geographical tectonic system with a spatial character identified by using *morphotectonical complexes and urbantectonical fractures*.

This work is characterised by the interdisciplinary approach. It is another feature of a period of the *cultural turn*, without which the key fields of modern science as well as urban planning cannot go. Another important aspect of the work is related to the author's personal experience: it was almost impossible to ignore 16 years of working in different areas of creative industries (architecture, design, publishing, literature, and music).

Scientific novelty. A conception of novelty is used complementary in the dissertation – concepts of *old* and *new* are used in the text as the concepts complementing each other. As far back as the 1960s Jane Jacobs stated that “new requires old”, meanwhile the apologist of creative economy Richard Florida paraphrased and applied this idea for the later period: “new ideas require old buildings”. When analysing the dissemination area of cultural functions, several things cannot be left unnoticed: the economic logic of postfordism is impossible without the commodification of the past (displaying itself in different projections – communist, medieval, punk culture, etc.), which is turning into a permanent accumulative capital “here and now” consisting of a massive use of cultural codes, signs and phenomena. On the other hand, the idea of the *cultural turn* itself gives a quantitative sense to the establishment of *new* conditions for urban development. In such context this work is new as:

- ⌘ A synthesis of a functionalist planning tradition adapted to planned economy and planning school of the Western urban culture adjusted under the conditions of market economy.
- ⌘ A filling of a vacuum in Lithuanian experience in urban cultural planning.
- ⌘ The introduction of new conceptions (urbantectonical fractures, morphotectonical complexes) into Lithuanian urban discourse.

The importance of the first aspect lays in the fact that Lithuanian cities have been developing under new development conditions for two decades already, a basis of their cultural functions consists of a system of public and recreational objects planned during the soviet period but not fully implemented as well as a regenerated territories of cultural heritage. The second aspect is related not only to a lack of scientific works aimed at culture and fragmentariness of Lithuanian urban planning and social sciences (cultural sociology could probably be an exception), but also to a lack of statistical and empirical data. The third aspect was determined by the author's personal preferences and addressed to the interdisciplinary field.

To reveal a complex subject of the dissertation, four discourses were distinguished, the contours of which encompass broad fields of scientific researches,

which are accompanied by a presentation of authors mentioned in this work the most frequently and examining various theoretical and practical issues of cultural functions:

- ⌘ *Cultural philosophy and sociology* (Theodor W. Adorno, Jean Baudrillard, Guy Debord, David Harvey, Fredric Jameson).
- ⌘ *Sociology and urban theory* (Pierre Bourdieu, Manuel Castells, Henri Lefebvre).
- ⌘ *Cultural planning and urban planning* (Franco Bianchini, Richard Florida, Jane Jacobs, Günter Zamp-Kelp, Rem Koolhaas, Charles Landry, Richard Sennet).
- ⌘ *Lithuanian theory of urban culture and urban planning* (Zigmas J. Daunora, Leonidas Donskis, Vytautas Jurkštas, Gintautas Mažeikis, Algimantas Miškinis, Vytautas Rubavičius).

Theoretical and practical value. The battle of global competition between cities and regions is won by the cities that are first to adapt their cultural potential to conditions and challenges of creative economy. It is the aspect of transformations of creative economy and related social space that prevails in modern social, geographical and urban planning sciences. Given that, the dissertation pays attention not only to traditional forms of expression of cultural potential – cultural heritage, recreational resources, but to public spaces and creative industries as well. The assessment of cultural potential, based on a system of nominal values and the fixation of its forms of expression in the city’s spatial structure, enables to formulate and theoretically reason two subsystems (basic and applied) of cultural function models that serve as a basis for the urban-cultural framework. As a result, in theoretical terms this work is important as:

- ⌘ A conceptualisation of principles of the city’s structure of cultural potential.
- ⌘ A source of the perspective of historical cultural planning paradigms of the 20th century in the city’s spatial structure.
- ⌘ A visualisation of the urban cultural framework and a prospect of examples of its formation in foreign and Lithuanian cities.

In a practical aspect, the dissertation could be used when researching not only cultural potential of metropolitan cities, but also carrying out studies on cultural framework of towns. According to the conception of cultural functions, researches with complex, applied and recommendation nature, included into

general and special plans, could be carried out. Separate parts of the dissertation would be useful for or could be used when:

- ⌘ Researching cultural potential of metropolitan cities.
- ⌘ Drawing up studies on cultural framework of regional centres and sub-centres.
- ⌘ Initiating researches of cultural potential of individual sectors, included into general and special plans.
- ⌘ Drawing up strategic urban cultural planning and management plans.

Defended object. The content of the defended object consists of three groups of elements, partially corresponding to the three parts of the work:

- ⌘ A conception of cultural functions.
- ⌘ A structure of the city's cultural potential and its elements.
- ⌘ Forms and models of expression of cultural functions.

Resources. A foundation of the dissertation consists of urban planning, urban and cultural sociological and geographical sources (221 positions). Most of the references are in the English Language. The second biggest share is scientific works of Lithuanian authors and scientific works of foreign authors translated into Lithuanian (90 positions). A specific part of the references is the ones received via the Internet access (58 positions). The references also include sources that served as a basis when carrying out a field research of cultural potential of Vilnius City (33 positions).

The scope of the scientific work. The dissertation consists of the introduction, three sections (with general summation at the end of each section), conclusions, references and annexes. The scope of the work is 200 pages. 79 illustrations, 21 tables and 20 annexes were used in the work.

1. THE THEORETICAL CONCEPTION OF CULTURAL FUNCTIONS

1.1. The context of cultural functions. The research object of the dissertation was examined not only from urban planning point of view, it was attempted to incorporate it into broader culturological considerations, which, on the one hand, investigated a phenomenon of a cultural breakthrough in urban and cultural theory and explained a complex of cultural functions as a result of new and unavoidable conditions for urban development. When explaining a mass character

and discursivity of cultural functions, the first part of the section pays attention to three sources of discourses: culturological, sociological and urban. To characterise each of them, sections of the most prominent conceptions related to the subject under consideration the most were made. An individual research field consists of Lithuanian experience, which encompasses works of Lithuanian cultural theorists and urban planners in cultural functions.

1.2. Tendencies in the research for cultural functions. The basis of vector of cultural functions is three problematic nodes of a modern city, directly related to the research object and its “attachment” to the city’s spatial structure. Changes in city conceptions, “shopping” effect and a search for attraction are seen as general city problems for the cultural field. In this way a moment of the transformation of the city’s spatial structure is emphasised: cities are not only expanding, not only build-up density and heights are increasing. A social and cultural context is also changing, however, in a slightly different way: the main resident of a city is considered to be the information society based on flexible cultural codes; consumption promoted by transnational capital flows is becoming the main development factor. At the same time representatives of cultural industries of Western Europe are speaking about new economy which is replacing service economy and is based on creativity.

1.3. Research methodology for cultural functions. The methodology of the work includes two links of the enunciation of thoughts – theoretical and practical. The first one consists of empirical, statistical, comparative and logical principles. They are further explained by employing the second link of the methodology, which is made of monadological and morphotectonical principles of cultural functions and subordination of the city’s spatial structure. The last focus of the section is a variety of cultural functions composed of permanent, temporal and derivative functions.

2. THE ANALYSIS OF THE CITY’S CULTURAL POTENTIAL

2.1. The concept of cultural functions. The work uses a trinomial construction of *culture* which is in synchrony with the logic of *the cultural turn*. As a result, the city’s *cultural functions* are described as *a complex of places, objects and phenomena, which are expressed by the city’s creative powers*.

2.2. The system of nominal values. Constant capital accumulation and absorption is an essential condition for the development of cities and their societies. A type of capital is usually determined by peculiarities of the societal structure, prevailing system of values. The second part of the second section deals with a system of values that influences the involvement of cultural functions into the formation of

the city's spatial structure. An open-cycle system of five values (identity, peculiarity, attractiveness, competitiveness, reproductiveness) is proposed.

2.3. The sectors of the city's cultural potential. The logic of the last four decades of cultural capital accumulation and its dissemination in the city's spatial structure related the content of cultural functions with the city's cultural potential. Therefore, it is suggested to divide the city's cultural potential into four sectors: immovable cultural heritage, tourism and recreational resources, creative industries and public spaces. Cultural potential will be also supplemented by three independent sub-sectors – groups of libraries, museums and cultural centres.

2.4. Field research (based on the example of Vilnius city). To evaluate the theoretical part, a field research was carried out. The research object was selected to be cultural potential of Vilnius, to be more precise, institutional and social environment of the city in correlation with its spatial structure. The scope of the research was Vilnius City in its legal limits, priority zone of the research – the central part of the city. Data of the research was classified according to principles of the city's legal division and structure of cultural potential. The data received was used for the creation of a model of the urban-cultural framework.

3. FORMS AND MODELS OF EXPRESSION FOR CULTURAL FUNCTIONS

3.1. The forms of expression for cultural functions: conditions and tasks.

Any segment of the market, part of the society, power centre attempting to establish itself in a space of globalised and localised networks uses a flexible system of cultural codes. Cultural codes have always existed, however, they have never been that flexible, fluidic and “genetically modified”. This development condition, which has irreversibly changed the city's spatial structure and expanded its geographical dimension towards virtuality by event generation technologies, is applied to the determination of the expression of cultural functions as well. Therefore, the tasks set raise new questions: how are forms of expression of cultural functions related to the Western tradition of urban culture and how do they make presumptions to examine them as spatial models called *basic* in this work? Are effective cultural policy and its strategic planning and management in the city's spatial structure still possible under the conditions of globalisation and late capitalism, when the pressure of financial capital on legislative and executive power reached a critical point? Who carried out and supervised the development of the cultural field (at national, regional and municipal level)? What is a strategic axis and idea of cultural development, its conceptual content, what role does a human, community and society plays in it?

3.2. Shaping the cultural functions: the basic models. In search for a suitable direction for the development of a cultural function in the city's spatial structure a number of classical examples of cultural planning in foreign countries were examined. Three forms of expression were identified, comprising the first stage of the development of cultural functions. Those forms of expression were described as *basic models*, acknowledged as *enclave*, *cultural centre* and *habitat* in the city's spatial structure.

3.3. The paradigms of cultural planning in the 20th century. Culture and creativity have been indisputable dominants in a context of urban planning and new economic fields of the recent decades. However, cultural planning, including discourse of *culture* and *creativity*, is not a new phenomenon in an urban context of Western Europe, America and Australia. Australian scientists Robert Free-stone and Chris Gibson, referring to "Comedia", "Evans" and historical insights of Keith Bassett, Peter Hall and Greg Young, proposed a 6-phase model of the evolution of physical – economic – cultural planning paradigms, consisting of: a city as a piece of art (1), cultural zoning (2), urban renewal and objects-flagmen (3), cultures of communities (4), culture in the process of the city's development (5), creative cities (6).

3.4. Further prospects for cultural planning: the applied models. The said evolution model not only characterises a historical development of the cultural policy of cities of the last century. Six paradigms repeat a historical-cultural context of the 20th century and record principal panoramas of its changes. On the other hand, with the help of global informationalism revealing itself by an uninterrupted dissemination of pull powers and activation (as well as neutralisation) of cultural codes, all six evolution paradigms have become possible – *here and now* – at the same time, at the same place. Given it, a package of *applied models of cultural functions* is offered as a further cultural planning perspective, consisting of: cores (1), zones (2), flagmen (3), communes (4), regenerated territories (5), and clusters (6). This synchronisation of cultural events is related to David Harvey's theory of space-time compression based on the development of technologies as well as interaction between speed and space.

3.5. Towards an urban-cultural framework. The urban-cultural framework (UCF) is an integrated model of cultural functions embracing both basic and applied models and transforming them into forms of expression with more powerful information capacity (Fig., 22 p.). UCF is based on a cultural location. They are formed by *urban territorial formations* (core / sub-cores / domains of residential environments) and *natural-cultural elements* (water basins / domains of recreational resources / green buffer zones). The second level of UCF consists of cultural objects, which perform a function of nodes in the city's spatial

structures and a network of cultural capital dissemination. The last and the most important level of UCF covers spatial-time formations, called a *phenomenon*, as well as arrangement of shows, sights and events in a space of flows, which relates a foundation of the urban-cultural framework with nodes of city's network.

GENERAL CONCLUSIONS

1. The expression of cultural functions in the city's spatial structure is primarily related to immaterial substance of the society and its coexistence space described as: a) accumulation and formation of collective memory and experience; b) grounding of social tensions by regenerating collective experiences through a human's relation with environment rather than by suppressing them by commodification and consumption mechanisms; c) cultivation and promotion of creativity; d) security of social cohesion and civil (human) rights; e) guarantee of national security.
2. Cultural potential is a foundation stone of urban planning of culture, encompassing not only physical, but also institutional and social environment. It stimulates a range of values of location, object and phenomenon and makes presumptions for the forms of a city's integrated cultural expression to appear in the city's spatial structure and evolve there. It is a conceptual content of cultural functions, which expresses itself in the city's spatial structure as a manifold spatial-volume-information system.
3. Basic models are systemic tools for the identification of cultural potential and a foundation group of forms of expression of cultural functions, which together with applied models forms *the urban-cultural framework* and determined the character of the city's spatial structure. Three main basic models are distinguished: *enclave*, *cultural centre* and *habitat*.
4. A basis of applied models of cultural functions is historical paradigms of cultural planning, reflecting the most typical cultural conceptions of their time. Somewhere about 1960s these paradigms became unquestionable models of urban development in the practice of urban planning of the Western tradition. Under conditions of globalisation, transnational capitalism and migration of "visa-free" cultural codes, all six models may be considered to be an arsenal of the city's cultural planning and management strategy, expanding Gottfried Leibniz's monologic conception of *time as a sequence of things* and giving sense to it in Manuel Castells's *timeless time as the urban-cultural framework*.

5. The urban cultural framework (UCF) is one of the most important formants of the city's spatial structure, determining not only the city's physical structure, but also influencing the dissemination and scope of forms of immaterial urban lifestyle. The main objective of the formation of UCF is a consistent and continuous planning of the city's culture by ensuring equal or at least adequate access to all social layers and stratos in all city parts and zones. The formation of UCF should be a priority objective of a joint cultural policy of the state and self-government authorities. A conception and definition of cultural framework of a particular city could be a core of a strategic or special plan of cultural functions, formed in cooperation with the key state, regional or city management authorities, socially responsible business entities, the most important academic and local communities by complementing or redrawing up a development strategy set by the city's master plan.

6. General trends of the urban map of Lithuania of the recent decade repeat the economic dynamics of a transition from etatism to late capitalism relations. A deliberate avoidance of city and state authorities to move to a spatial model of urban planning is becoming more obvious. The planning of city territories based on planning of land use does not foresee any possibilities for an integrated development of cultural functions yet. However, changes in neighbouring countries allow stating that the situation should change within the next decade.

7. In case of Vilnius, the array of cultural functions is focused in the territory of immovable cultural heritage, located in the central part of the city. Quantitative parameters of cultural functions form an attraction potential for a nucleus, nevertheless, they do not determine qualitative changes in cultural framework. Extensive recreational potential of Verkiiai and Antakalnis elderates provides a certain balance to the centralisation of cultural functions. New centres of *cathedrals of consumption* are being established as mass attraction centres with an entertaining nature, the event density of which is about five times higher than in the central part of the city. Similar tendencies prevail in other bigger cities of Lithuania.

8. The paradigm of the *cultural turn* of the end of the 20th century – the beginning of the 21st century and different experience of post-soviet countries, countries of Western Europe and North America in solving urban tasks of different scope related to cultural planning does not give the only one possible answer. According to this experience, Lithuanian cities should go their way rather than imitate development models of cultural functions that have been already implemented as their succession could have been determined by other conditions of geopolitical, economic and socio-cultural context.

List of Published Works on the Topic of the Dissertation

In the reviewed scientific periodical publications

- ⌘ **Butkus, T. S.** 2005. Kultūrinė miesto funkcija. Metodologinės prielaidos ir koncepcijos kontūrai (City's cultural function. Methodological premises and concept contours), *Urbanistika ir architektūra* XXIX (2): 63–69. ISSN 1392-1630.
- ⌘ **Butkus, T. S.** 2007. Kultūrinės miesto funkcijos potencialas ir jo raiškos formos urbanistinėje struktūroje (Potential of city's cultural function and its forms of expression in urban structure), *Urbanistika ir architektūra* XXXI (2): 87–95. ISSN 1392-1630.
- ⌘ **Butkus, T. S.** 2008. Baziniai kultūrinės funkcijos modeliai. Miesto kultūrinio karkaso metmenys (Basic models of city's cultural function. Outlines of urban-cultural framework), *Urbanistika ir architektūra* XXXII (2): 86–102. ISSN 1392-1630.

In the other editions

- ⌘ **Butkus, T. S.** 2007. Water Vision. A View on Waterside Development in Lithuania, *Project Baltia* 01.07 (Water): 58–59. ISSN 1994-9367.
- ⌘ **Butkus, T. S.** 2008b. City as an event. The changing conception and cultural function of the city, *Looking at European architecture: a critical view from 27 countries* (Edited and compiled by S. Lemaire, Ch. Pourtois, C. Vermeulen et al.), Editions CIVA: 292–303. ISBN 978-2-9303-9126-7.

About the author. Tomas Butkus (Tomas S. Butkus) was born in 1975 in Klaipėda. In 1993 he graduate from a secondary school and a school of fine arts. In 1997 Vilnius Gediminas Technical University granted Butkus the Bachelor of Architecture degree and in 1999 – the Master of Architecture degree. Since 1992 he has been working in his own workshop of concepts *Vario burnos* (Copper Mouths), specialising in architecture, publishing, design and interdisciplinary initiatives. He has participated in various international programmes and projects in Albania, the United Kingdom, the USA, Slovenia, Finland, Sweden and Germany. In 2004 the Institute of Lithuanian Literature and Folklore awarded him in a category *The Most Creative Book of 2003* for a book of poetry *Generuotos kalbos mutacija* (Mutation of Generated Language). Since 2007 Butkus has been a member of the International Young Publishing Entrepreneurs (IYPE). He has been publishing articles on architecture since 1996, practicing architecture since 1999. Fields of scientific researches: urban and cultural planning.

KULTŪRINIŲ FUNKCIJŲ RAIŠKA MIESTO ERDVINĖJE STRUKTŪROJE

Problemos aktualumas. XXI a. pradžioje, miestams iš valstybių perimant svarbius geopolitinės galios svetus, kuriasi naujos ekonominės konkurencijos erdvės. Šitaip ne tik atsiveria naujų priėgų prie vietinių kultūros išteklių, bet ir daugėja jų panaudojimo galimybių globaliu mastu. Kokią reikšmę čia turi kultūrinės funkcijos? Jos lemia tai, kad pažangiai ir kūrybiškai mąstančios tarptautinės kompanijos atsisako pigesnės darbo jėgos, gerokai žemesnių nekilnojamojo turto kainų ir renkasi brangesnę, tačiau tolerantiškesnę aplinką. Miestai, šiai naujai socialinei klasei nesugebantys pasiūlyti atitinkamos paslaugų, pramogų ir komforto įvairovės, pasirašo savo mirties nuosprendį, o konkurencinę kovą laimi kūrybingų bei talentingų žmonių traukos vietos. Miestai, gebantys pritraukti progresyvių, į šiuolaikines technologijas orientuotų industrijų, užtikrina ir tokią institucinės aplinkos kokybę, be kurios šiuolaikinė poindustrinė visuomenė nebeįsivaizduojama. Institucinė aplinka lemia ir socialinės, ir fizinės aplinkos kokybę, o jos gerinimas įvardijamas kaip pagrindinis poindustrinių miestų kultūros politikos tikslas. Todėl strateginiame kultūros politikos planavimo bei valdymo lygmenyje Vakarų Europos šalyse, o ir Šiaurės Amerikoje, Australijoje bei kitur akcentuojamas urbanistinių problemų sprendimas, pasitelkiant kultūrinės funkcijas, apimančias tris miesto erdvinės struktūros grandis – fizinę, socialinę ir institucinę. Planuoti kultūrinės funkcijas – tai ne tik puoselėti senamiesčius ar kurti tradicines kultūros įstaigas (teatrus, muziejus, bibliotekas). Be viso to, kultūrinės funkcijos nukreiptos ir į tam tikros kultūrinės infrastruktūros – kavinių, meno galerijų, pėsčiųjų takų, parkų ir skverų – išlaikymą ir plėtojimą, taip pat į naujų ekonominės veiklos nišų kūrimą. Kitaip sakant – į veiksnių kompleksą, kurio sklaidos laukas yra miesto erdvinė struktūra, o rezultatas – *urban realm*, vidiniams miestiečių poreikiams skirta įkvėpimo erdvė.

Darbo tikslas ir uždaviniai. Urbanistai ir kultūrologai jau gerus keturis dešimtmečius tyrinėja naujas miestų raidos sąlygas, F. Jamesono įvardytas kaip *kultūros posūkis* (*cultural turn*). Šis reiškinys susijęs ne tik su fiziniiais urbanistinės struktūros pakitimais, bet ir su pačios kultūros erdvinės organizacijos pokyčiais. *Kultūros posūkiu* erdvėje nyksta Vakarų ir Rytų kultūrinė skirtis, kuriasi tinkla-veikos visuomenė, formuojasi kūrybinė ekonomika. Šio reiškinio epicentre – miestų plėtros procesai. Ypač tie, kurie remiasi įvairiomis regeneracijos programomis, didelį dėmesį skiriančiomis viešųjų erdvių formavimuisi, kūrybinių industrijų klasterių kūrimuisi, rekreacinių išteklių ir kultūros paveldo apsaugai bei panaudojimui. Tačiau tiek JAV, tiek atskirų Vakarų Europos ar posovietinių šalių

patirtys šioje srityje gana skirtingos. Nors posovietinę patirtį galima būtų traktuoti kaip tam tikrą lietuviškosios urbanistikos tapatumą, šio darbo metodiniai principai remiasi vakarietiška miestų tradicija. Pagrindinis šio darbo tikslas yra *įvertinti kultūrinių funkcijų reikšmę miesto erdvinei struktūrai (A) ir miesto plėtros procesams (B)*.

Keliami uždaviniai tikslui pasiekti:

- ⌘ Atsižvelgiant į naujas miestų raidos sąlygas, suformuluoti ir metodiškai pagrįsti kultūrinių funkcijų koncepciją.
- ⌘ Identifikuoti nominaliųjų verčių sistemą ir, ja remiantis, nustatyti miesto kultūrinio potencialo sektorius.
- ⌘ Išnagrinėti būdingiausias kultūrinių funkcijų raiškos formas bei plėtros pavyzdžius užsienyje ir pateikti konkrečius modelius, kurie galėtų būti taikomi Lietuvos urbanistikos praktikoje.
- ⌘ Apibrėžti kultūrinių funkcijų plėtojimo miesto erdvinėje struktūroje principus, suformuluoti miesto kultūrinio karkaso metmenis.

Tyrimo objektas. Plačiaja prasme darbe tiriama erdvinį charakterį turinti fizinė, institucinė ir socialinė aplinka, miesto erdvinėje struktūroje pasireiškianti kaip tam tikrą kultūrinį kodą turinti artefaktų visuma, apimanti tiek žmonijos sukurtą, tiek jos transformuotą (sukultūrintą) natūralią (gamtinę) aplinką.

Dalykine prasme disertacinio darbo tyrimo objektas – Lietuvos ir užsienio miestų kultūrinės funkcijos bei jų veikimo ir pasireiškimo miesto erdvinėje struktūroje būdai. Tai yra:

- ⌘ Miesto erdvinės struktūros sistemos arba atskiri jų elementai, kurie vystymosi metu sugebėjo išsaugoti pirminius savo bruožus.
- ⌘ Miesto erdvinės struktūros elementai, kuriais remiantis galima atkurti mikrostruktūros (istorinio priemiesčio, urbanistinio komplekso ir pan.) visumą ir kurie atsirado kaip tam tikrų istorinių (laikotarpis, stilius) arba socialinių (religinės, etninės ir kitokios bendruomenės) kultūros reiškinių galios simboliai ar išliko kaip tam tikros tų sistemų reprezentacijos.
- ⌘ Taip pat tie elementai arba jų sistema, kurie kaip nors yra susiję su trečiaja bazine socialinio laiko sfera, apimančia kūrybą, poilsį ir – iš dalies – pramogas.

Tyrimo metodai ir principai. Darbe naudotasi kompleksine metodų schema, kurios pagrindą sudaro dvi metodinių principų grandys: tradicinė ir tarpdalykinė.

Pirmai grandžiai priskirti empirinis, statistinis, loginis ir lyginamasis tyrimo metodiniai principai. Antrai – darbo autoriaus suformuluoti ir pagrįsti monadologinis ir morfotektoninis principai.

- ⌘ *Empirinis principas* pagrįstas nuo 1996 m. žiemos vykdytais nuosekliais natūriniais miestų stebėjimais. Disertacijai pravertė autoriaus patirtis, sukaupta per 12 metų: lankytasi virš 130 miestų (kurių dydis, su nedidelėmis išimtimis, viršija 50 tūkst. gyventojų), 33 valstybėse, 3 žemynuose. Empirinio principo pagrindą sudaro Vilniaus miesto kultūrinio potencialo natūrinis tyrimas (2007), jį papildė Vilniaus Senamiesčio ir Naujamiesčio aukštutinės terasos morfologinės jungties analizė (2006) ir Klaipėdos miesto branduolio erdvinės struktūros tyrimas (1999, 2007).
- ⌘ Empirinius tyrimus papildė *statistiniu principu* gauta informacija. Šis principas taikytas renkant duomenis apie įvairių šalių kultūrinių industrijų įmones miestuose, dirbančiųjų sektoriaus dydį, kultūros objektus, jų kaitos tendencijas. Renkant šią informaciją daugiausia naudotasi Vakarų Europos šalių studijomis, tyrimais, duomenų bazėmis, prieinamais internetu.
- ⌘ *Lyginamasis principas* padėjo nustatyti bendras kultūrinių funkcijų raidos tendencijas, jų priklausomybę nuo šalies ekonominės būklės, taip pat nuo institucinės ir socialinės aplinkos. Lyginant įvairias kultūros objektų charakteristikas, stengtasi atsižvelgti į miestų rangą ir kultūrinį kontekstą.
- ⌘ *Loginis principas* sudaro tradicinių metodinių principų, t. y. darbo pirmos metodinės grandies, stuburą. Juo remiantis buvo suformuluota tarpdalykinė metodinių principų grandis ir išskirti du ją sudarantys principai:
- ⌘ *monadologinio principo* pagrindas – erdvinės struktūros vertinimas pagal *dalumo* ir *vientisumo* kriterijus, susiejančius sintetinę G. W. Leibnizo *monadų* ir sociologinę M. Castellso *bemačio laiko* koncepcijas. *Vientisumas* nusakomas indukciškai – nuo fragmento einant prie visumos. Tuo tarpu *dalumas* nustatomas einant nuo visumos prie fragmento, t. y. deduktiškai;
- ⌘ *morfotektoninis principas* remiasi urbanistine morfostruktūros baze. Pastaroji traktuojama kaip geografinė, erdvinį charakterį turinti tektoninė sistema, identifikuojama pasitelkiant *morfotektoninius kompleksus* ir *urbantektoninius lūžius*.

Darbo naujumas. Naujumo sąvoka disertaciniame darbe vartojama komplementariai – *senai* ir *nauja* tekste naudojamos kaip viena kitą papildančios sąvokos. Dar septintajame XX a. dešimtmetyje J. Jacobs teigė, kad „nauja reikalauja seno“, o žymus kūrybinės ekonomikos apologetas R. Florida perfrazavo ir pritaikė šią mintį vėlesniam laikui: „naujoms idėjoms reikalingi seni pastatai“.

Analizuojant kultūrinių funkcijų sklaidos lauką, negalima nepastebėti kelių dalykų: postfordizmo ekonominė logika neįmanoma be praeities (pasireiškiančios įvairiausiomis projekcijomis – komunizmo, viduramžių, pankų kultūros, etc.) suprekinimo, virstančio permanentiniu „čia ir dabar“ akumuliaciniu kapitalu, kurį sudaro masinis kultūrinių kodų, ženklų ir reiškinių vartojimas. Antra vertus, pati *kultūros posūkio* idėja įprasmina kokybiškai *nauju* miestų raidos sąlygų įsigalėjimą. Tokiame kontekste šis darbas yra naujas kaip:

- ⌘ Funkcionalistinės, planinei ekonomikai adaptuotos planavimo tradicijos ir vakarietiškos urbanistinės kultūros planavimo mokyklos, pritaikytos rinkos ekonomikos sąlygomis, sintezė.
- ⌘ Lietuviškos patirties urbanistinio kultūros planavimo srityje vakuomo užpildymas.
- ⌘ Naujų koncepcijų (urbantektoninių lūžių, morfotektoninių kompleksų) įvedimas į lietuviško urbanistinio diskurso sritį.

Sudėtingai disertacinio darbo temai askleisti išskirti keturi diskursai, kurių kontūrai apima gana plačių mokslinių tyrimų sritis, prie jų pateikiami šiame darbe dažniausiai minimi autoriai, nagrinėję įvairius teorinius bei praktinius kultūrinių funkcijų klausimus:

- ⌘ *Kultūros filosofija ir sociologija* (Theodor W. Adorno, Jean Baudrillard, Guy Debord, David Harvey, Fredric Jameson).
- ⌘ *Sociologija ir miestų teorija* (Pierre Bourdieu, Manuel Castells, Henri Lefebvre).
- ⌘ *Kultūros planavimas ir urbanistika* (Franco Bianchini, Richard Florida, Jane Jacobs, Günter Zamp-Kelp, Rem Koolhaas, Charles Landry, Richard Sennet).
- ⌘ *Miestų kultūros teorija ir urbanistika Lietuvoje* (Zigmas J. Daunora, Leonidas Donskis, Vytautas Jurkštas, Gintautas Mažeikis, Algimantas Miškinis, Vytautas Rubavičius).

Teorinė ir praktinė svarba. Globalinės miestų ir regionų konkurencijos kovą laimi tie miestai, kurie pirmieji savo kultūrinį potencialą pritaiko kūrybinės ekonomikos sąlygoms bei iššūkiams. Būtent kūrybinės ekonomikos ir su ja susijusios socialinės erdvės transformacijos aspektas vyrauja šiuolaikinių socialinių, geografijos, o taip pat ir urbanistikos mokslų srityse. Todėl disertaciniame darbe dėmesys skiriamas ne vien tradicinėms kultūrinio potencialo raiškos formoms – kultūros paveldui, rekreaciniams ištekliams, bet taip pat ir viešosioms erdvėms bei

kūrybinėms industrijoms. Kultūrinio potencialo vertinimas, remiantis nominaliųjų verčių sistema ir jo raiškos formų fiksacija miesto erdvinėje struktūroje, leidžia formuluoti ir teoriškai pagrįsti dvi kultūrinių funkcijų modelių posistemes (bazinę ir taikomąją), sudarančias miesto kultūrinio karkaso pagrindą. Todėl teoriniu aspektu darbas svarbus kaip:

- ⌘ Miesto kultūrinio potencialo sąrangos principų konceptualizacija.
- ⌘ Istorinės XX a. kultūros planavimo paradigmų perspektyvos miesto erdvinėje struktūroje šaltinis.
- ⌘ Miesto kultūrinio karkaso vizualizacija ir jo formavimo pavyzdžių užsienio ir Lietuvos miestuose panorama.

Praktine prasme disertacinis darbas galėtų būti panaudotas atliekant ne tik metropolinių miestų kultūrinio potencialo tyrimus, bet ir mažesnių miestelių kultūrinio karkaso studijas. Remiantis kultūrinių funkcijų koncepcija, galėtų būti atliekami kompleksiniai, taikomąjį ir rekomendacinį pobūdį turintys tyrimai, įeinantys į bendrųjų ir specialiųjų planų sudėtį. Atskiri disertacinio darbo elementai praverstų arba galėtų būti pasitelkti:

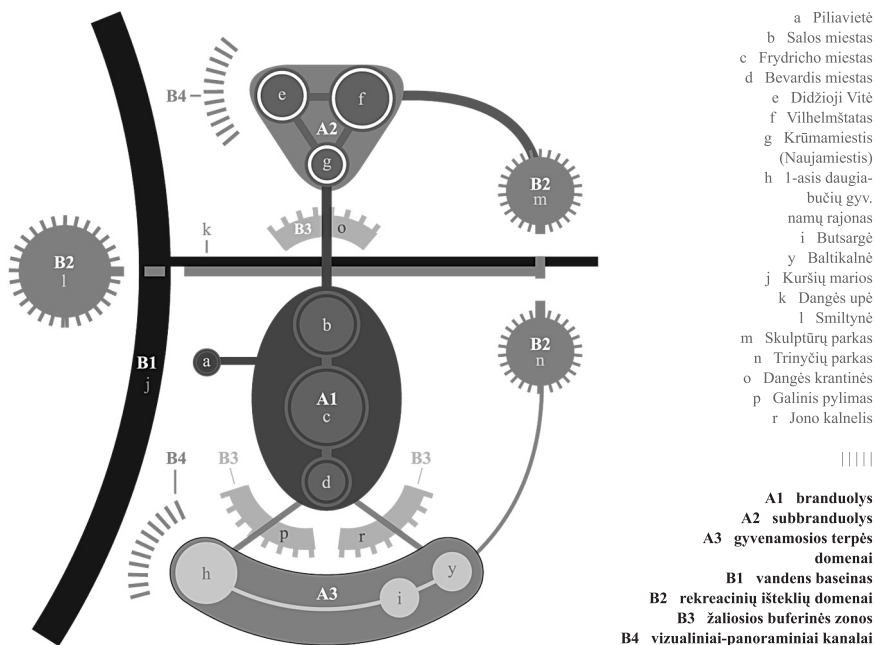
- ⌘ Atliekant metropolinių miestų kultūrinio potencialo tyrimus.
- ⌘ Kuriant regioninių centrų ir subcentrų kultūrinio karkaso studijas.
- ⌘ Inicijuojant atskirų kultūrinio potencialo sektorių tyrimus, įeinančius į miestų bendrųjų ir specialiųjų planų sudėtį.
- ⌘ Sudarant strateginius urbanistinio kultūros planavimo ir valdymo planus.

Ginamieji teiginiai. Disertacinio darbo stuburą sudaro trys teiginių grupės, iš dalies atitinkančios tris darbo dalis ir apimančios kultūrinių funkcijų koncepciją (1), kultūrinio potencialo struktūrą (2) bei kultūrinių funkcijų raiškos formas (3). Kultūrinės funkcijos – tai vietų, objektų ir reiškinių kompleksas, pasireiškiantis kaip reproduktyvinė miesto galia. Miesto kultūrinį potencialą formuoja miesto fizinė, socialinė ir institucinė aplinka, tai yra: nekilnojamasis kultūros paveldas, rekreaciniai ištekliai, kūrybinės industrijos ir viešosios erdvės. Kultūrinių funkcijų raiška priklauso nuo kultūros formų įvairovės. Šią įvairovę sąlygoja dviejų tipų modeliai (baziniai ir taikomieji), formuojantys ir miesto kultūrinį karkasą.

Disertacijos struktūra. Disertaciją sudaro įvadas, trys dalys (jų gale pateikiamas apibendrinimas), išvados, literatūros sąrašas ir priedai. Įvade pristatoma darbo struktūra ir turinys. Pirmoje darbo dalyje nagrinėjama teorinė kultūrinių funkcijų samprata. Šią dalį sudaro trys skyriai: kultūrinių funkcijų kontekstas,

tyrimo kryptis ir tyrimo metodika. Pirmos dalies gale pateikiama kultūrinių funkcijų specifikacija. Antroje darbo dalyje tiriamas miesto kultūrinis potencialas. Čia aptariama kultūrinių funkcijų koncepcija, identifikuojamos nominaliosios vertės ir jų sistema, aiškinamasi kultūrinio potencialo sąrangos principai ir aptariamas Vilniaus kultūrinio potencialo natūrinis tyrimas. Trečioje darbo dalyje nagrinėjamos kultūrinių funkcijų raiškos formos ir modeliai, aiškinamasi jų plėtros sąlygos. Didelis dėmesys skiriamas raiškos formų arsenalui. Jų formuojantys baziniai modeliai (anklavai, kultūros centrai, habitatai) tiriami pasitelkimo klasikinius užsienio šalių pavyzdžius. Tolesnės urbanistinio kultūros planavimo perspektyvos atskleidžiamos istorinių XX a. miestų kultūros planavimo paradigmų šviesoje. Paskutinis darbo akcentas – miesto kultūrinio karkaso modelis, integruojantis atskiras teorinio darbo dalis ir iliustruojantis kultūrinių funkcijų sąveikos mechanizmą miesto erdvinėje struktūroje.

Disertacinio darbo pagrindą sudaro urbanistikos, miestų planavimo, miestų ir kultūros sociologijos bei geografijos šaltiniai (221 pozicijos). Darbe pateikiamos 79 iliustracijos, 21 lentelė, 20 priedų.

Klaipėdos miesto kultūrinio karkaso modelis

BENDROSIOS IŠVADOS

1. Kultūrinių funkcijų raiška miesto erdvinėje struktūroje pirmiausia susijusi su nematerialiąja visuomenės ir jos sambūvio erdvės substancija, įvardintina kaip: a) kolektyvinės atminties ir patirties kaupimas bei formavimas; b) socialinių įtamų žeminimas, kolektyvinės patirtis ne slopinant masiniais suprekinimo ir vartojimo mechanizmais, bet regeneruojant jas per individualų žmogaus santykį su aplinka; c) kūrybiškumo ugdymas ir skatinimas; d) socialinės sanglaudos ir pilietinių (žmogaus) teisių užtikrinimas; e) nacionalinio saugumo garantas.

2. Kultūrinis potencialas yra pamatinis urbanistinio kultūros planavimo, apimančio ne tik fizinę, bet ir institucinę bei socialinę aplinką, šaltinis. Jis stimuliuoja vietos, objekto ir reiškinių reikšmių lauką ir sudaro prielaidas integruotoms miesto kultūrinės raiškos formoms atsirasti miesto erdvinėje struktūroje ir čia plėtotis. Tai konceptualusis kultūrinių funkcijų turinys, miesto erdvinėje struktūroje pasireiškiantis kaip daugiaplanė erdvinė-tūrinė-informacinė sistema.

3. Pagrindinė kultūrinio potencialo identifikavimo priemonė ir pamatinė kultūrinių funkcijų raiškos formų grupė yra baziniai modeliai. Tiek baziniai, tiek taikomieji modeliai ne tik formuoja miesto kultūrinį karkasą, bet kartu lemia ir erdvinės miesto struktūros charakterį. Išskirti trys pagrindiniai baziniai modeliai: anklavas, kultūros centras ir habitatas.

4. Taikomųjų modelių pagrindas – istorinės kultūros planavimo paradigmos, atspindinčios būdingiausias savo laiko kultūros koncepcijas. Maždaug nuo septintojo XX a. dešimtmečio vakarietiškos tradicijos miestų planavimo praktikoje šios paradigmos tapo neginčijamais miesto plėtros modeliais. Globalizacijos, tarpnacionalinio kapitalizmo ir „bevizės“ kultūros kodų migracijos sąlygomis visus šešis modelius galima laikyti miesto kultūros planavimo ir valdymo strategijos arsenalu, praplečiančiu monadologinę G. Leibnitzo *laiko kaip daiktų sekos* koncepciją ir įprasminančiu ją M. Castello *bemačiame laike* kaip miesto kultūrinį karkasą.

5. Vienas svarbiausių miesto erdvinės struktūros formantų, ne tik lemiančių fizinę miesto sandarą, bet ir darančių įtaką nematerialių urbanistinės gyvensenos formų sklaidai bei mastui yra miesto kultūrinis karkasas (MKK; žr. pav.). Pagrindinis MKK formavimo tikslas – nuoseklus ir tolydus miesto kultūros planavimas, užtikrinantis vienodas arba bent adekvačias prieigas visiems socialiniams sluoksniams ir stratoms visose miesto dalyse ir zonose. MKK formavimas turėtų būti prioritetas bendros valstybės ir savivaldos organų kultūros politikos uždavinys. Konkretaus

miesto kultūrinio karkaso koncepcija ir apibrėžtis galėtų būti strateginio arba specialiojo kultūrinių funkcijų plano branduolys, formuojamas bendradarbiaujant pagrindinėms valstybės, regiono ar miesto valdymo institucijoms, socialiai atsakingiems verslo subjektams, svarbiausioms akademinėms ir vietos žmonių bendruomenėms, papildant, koreguojant arba kuriant iš naujo miesto bendrojo plano nustatytą plėtros strategiją.

6. Bendros pastarojo dešimtmečio urbanistinio Lietuvos žemėlapiu raidos tendencijos pakartoją ekonominę staigaus perėjimo iš etatizmo į vėlyvojo kapitalizmo santykių dinamiką. Dėl žemėtvarkinio miesto teritorijų planavimo pobūdžio integruotai plėtoti kultūrinės funkcijas kol kas nėra galimybių. Tačiau pokyčiai, vykstantys kaimyninėse šalyse, leistų teigti, jog situacija per artimiausią dešimtmetį turėtų pasikeisti.

7. Vilniaus atveju kultūrinių funkcijų masyvas koncentruojasi nekilnojamojo kultūros paveldo teritorijoje centrinėje miesto dalyje. Kiekybiniai kultūrinių funkcijų parametrai formuoja istorinio branduolio traukos potencialą, tačiau nemia kokybinių kultūrinio karkaso pokyčių. Tam tikrą atsvarą kultūrinių funkcijų centralizacijai sudaro ekstensyvaus pobūdžio rekreacinis Verkių ir Antakalnio seniūnijų potencialas. Nauji *vartojimo katedrų* centrai formuojasi kaip pramoginių pobūdį turintys masių traukos židiniai, kurių metinis įvykių tankumas apie penkis kartus didesnis nei centrinėje miesto dalyje. Panašios tendencijos ir kituose didžiausiuose Lietuvos miestuose.

8. XX a. pabaigos–XXI a. pradžios *kultūros posūkio* paradigma ir skirtinga postsovietinių, Vakarų Europos bei Šiaurės Amerikos šalių patirtis, sprendžiant įvairaus masto urbanistinius kultūros planavimo uždavinius, nepateikia vienintelio įmanomo atsakymo. Remdamiesi šia patirtimi, Lietuvos miestai turėtų ieškoti savų kultūrinių funkcijų plėtojimo modelių, o ne imituoti įgyvendintuosius kitose šalyse, nes pastarųjų sėkmę galėjo lemti kitokios geopolitinio, ekonominio ir sociokultūrinio konteksto sąlygos.

Trumpos žinios apie autorių. Tomas Butkus (Tomas S. Butkus) gimė 1975 m. Klaipėdoje. 1993 m. baigė vidurinę ir vaikų dailės mokyklą, 1997 m. Vilniaus Gedimino technikos universitete įgijo architektūros bakalauro, 1999 m. – architektūros magistro laipsnį. Nuo 1992 m. savo įkurtose „Vario burnų“ idėjų dirbtuvėse dirba architektūros, leidybos, dizaino ir tarpdalykinių iniciatyvų srityse. Dalyvavo įvairiose tarptautinėse programose ir projektuose Jungtinėje Karalystėje, JAV, Vokietijoje ir kitur. Mokslinių tyrimų sritys: urbanistika ir kultūros planavimas.